

ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА, ФИЛОСОФИЯ ПРАВА

УДК 114:316.7

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК КОРПОРАТИВНА ПОЛІТИКА ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Віталій ГАЙТАН,
аспірант кафедри філософії
Національного університету «Одеська юридична академія»

SUMMARY

In the article it will be that corporate globalness becomes the priority model of globalization. Direct foreign investments become exactly that by a way which enables sharp innovative changes economy of post soviet countries. However much each of countries went out from the USSR with different economic potential. It was driven the countries of Kасpiya, because they have enormous power potential, there is Russia in the no less best position, which unites in itself enormous geopolitical, geographical and economic realities. Ukraine more depended on internal integration to the USSR, as well as other countries. It induces to the absolutely different estimates and prognosis in relation to development of these countries. Due to the countries of the third world there is changes of cultural and historical, economic potential, in majority it is related to the resources which carry in itself power potential.

Key words: investments, corporate globalism, economic modernization.

АНОТАЦІЯ

У статті доводиться, що корпоративний глобалізм стає пріоритетною моделлю глобалізації. Прямі іноземні інвестиції стають саме тим шляхом, який дає можливість гострих інноваційних переструктурувань економіки пострадянських країн. Проте кожна з країн вийшла із СРСР із різним економічним потенціалом. Пощастило країнам Каспія, оскільки вони мають величезний енергетичний потенціал, також у не менш кращому положенні знаходиться Росія, яка об'єднує в собі величезні геополітичні, географічні й економічні реалії. Україна більш залежала від внутрішньої інтеграції в СРСР, як і інші країни. Це спонукає до абсолютно різних оцінок і прогнозів щодо розвитку цих країн. За рахунок країн третього світу відбувається переструктурація культурно-історичного, економічного потенціалу, що загалом пов'язано з ресурсами, що несуть у собі енергетичний потенціал.

Ключові слова: інвестиції, корпоративний глобалізм, економічна модернізація.

Постановка проблеми. Інвестиції і звернення до транснаціональних угруповань – це одна з фундаментальних модулівних структурних взаємодій, які фактично здійснюють політику глобалізації. Виникає феномен так званої глобальної мережі. На макрорівні починають діяти глобальні закономірності, які все більше описуються як нелінійні. Проте за метафорою нелінійності ховається досить проста і зрозуміла схема, яка залежить від фінансових потоків, інвестицій та активності зовнішніх і внутрішніх інвестицій. Тобто це інвестиції, які сприймаються реципієнтами, та інвестицій, які продукуються й надаються продуцентом.

Інвестиції – це найголовніша ознака економічного зростання і перетворення структурних компонентів економічних систем. Саме глобалізація загострює нерівномірність розвитку окремих країн, саме вона визначає інвестиції як один із механізмів впровадження структурної модернізації і системних взаємодій різних факторів глобалізаційних процесів.

Одним із важливих фінансових потоків є рух іноземних прямих інвестицій, що безпосередньо впливають на виробництво товарів, а також здійснення послуг. Прямі іноземні інвестиції найбільш активно допомагають модернізувати економіку, а в таких країнах, як Китай, вони виявили не лише свою спроможність, а й ефективність, яка за короткий час перетворила цю країну з аграрного комплексу на

індустріальну наддержаву, яку вже зараз важко назвати країною третього світу. Хоча внутрішній валовий продукт свідчить про те, наскільки відстає ця країна від розвинених країн Заходу.

Аналіз публікацій та досліджень. Проблематиці корпоративної моделі глобалізації присвячені роботи О. Бикова, В. Дурнева, В. Федотової, В. Колпакова, Н. Федотової [1–4], проте питання перетворення корпоративних інтенцій на глобалізаційні не приділялося достатньої уваги.

Мета статті – визначити соціокультурні детермінанти корпоративної глобалізації як фактор модернізації соціокультурного потенціалу пострадянських країн.

Виклад основного матеріалу. В. Дурнев відмічає, що прямі іноземні інвестиції постійно зростають в економічному розвитку країн світу: «При цьому прямі іноземні інвестиції мають відносно велике значення для тих країн, що розвиваються і мають перехідну економіку. Якщо не брати невеликі держави, багато з яких є офшорними юрисдикціями в багатьох країнах, що розвиваються, таких як Нігерія, Єгипет, Мозамбік, Конго, Несото, Намібія, Болівія, Чилі, Аргентина, Венесуела, Нікарагуа, Гондурас, Йорданія, Сирія, Камбоджа, Малайзія, В'єтнам, Хорватія, Македонія, співвідношення прямих іноземних інвестицій і ВВП в 2005 році складає від 30 до 65%, що свідчить про великий вплив цього фактору на їх розвиток.

Згідно з оцінками експертів ЮНКТАД, дохід від ввезених прямих іноземних інвестицій у 2005 році в усьому світі 916 млрд. доларів, складав 558 млрд. доларів, в 1990 році 76 млрд. доларів при 202 млрд. ввезених прямих іноземних інвестицій» [3, с. 48]. Тобто очевидно, що запізнюється вивіз інвестицій, на відміну від ввозу, але головним є саме стратегія циркуляції капіталу, яка дає можливість розвитку міжнародних корпорацій і спільних підприємств.

Отже, найголовнішими країнами, що отримують ВП, є розвинуті країни, серед яких можна визначити США і ЄС. Це майже ті гіганти, які одночасно і є головними продуцентами ВП. Приблизно третину вивезених ВП в 2009 році приходиться на США, Великобританію і Люксембург.

Головна стратегія країн-гігантів в експорті прямих іноземних інвестицій полягає в тому, щоб створити там спільні підприємства або міжнародні консорціуми, які орієнтовані переважно на сировинну базу і таким чином мати доступ до енергоресурсів. Окрім енергетичної складової, існує технологічна складова, коли в Китаї переважно вивозяться індустріальні комплекси, які забруднюють навколишнє середовище в країнах-донорах. А вже в рамках екстенсивного виробництва, яке здійснюється в Китаї, це забруднення поки не сприймається як один із важливих факторів. Окрім цих екологічних факторів, працюють фактори суто економічного плану, коли дешевше розмістити точки виробництва за кордоном, ніж у себе вдома. Дешевше і з позиції податків, і з позиції виробничої сили, яку можна задіяти на місця.

Ці три фактори спонукають до широкої експансії іноземних капіталів і до здійснення стратегії, яка описується як інвестиція і корпоративна політика, що пов'язана з економічною модернізацією пострадянського простору.

В. Дурнев визначає такі чинники вивозу ПП в країни, що розвиваються: «По-перше, загострюється внутрішня конкуренція в багатьох галузях, що примушують компанії розвинутих країн шукати нові шляхи підвищення конкурентоздатності, розширення діяльності в тих країнах, що розвиваються і швидко зростають, дозволяють використати ефект збільшення масштабу виробництва і таким чином знизити податки. По-друге, здійснити наближення виробництва до країн, багатих природними ресурсами, що в першу чергу пов'язано зі зростом цін на паливо і сировину, а також країн із внутрішнім ринком, ємкість якого зростає. По-третє, усе більше суттєвим фактором, що притягує ПП, стає наявність відносно дешевих трудових ресурсів розвинутих країн. По-четверте, посилюються екологічні обмеження для розвинутих окремих виробництв у розвинутих країнах, тоді як у багатьох країнах, що розвиваються, це є новими реаліями. По-п'яте, змінюється сам світ, що розвивається, де виявляються свої лідери, здібні розвивати і підтримують високий рівень конкурентоздатності під час імпорту відповідних технологій розвинутих країн» [3, с. 50].

Як бачимо, він наводить п'ять пунктів, хоча залишається головним фундаментом екологічний, економічний, орієнтований на екстенсивний тип розвитку. Наскільки екстенсивний тип розвитку буде тривалим, залежить від того, як будуть зростати країни, що розвиваються, як швидко вони досягнуть того рівня, який мають країни-лідери. Отже, сутність відкритості для ПП дає можливість заново уніфікувати стандарти, технічні виміри, нормативи, бренди і створювати робочі місця, які вимагають кваліфікованих робітників, а також налагодити транснаціональні ланцюги.

Усе те, що утворюється сьогодні в просторі країн-лідерів, які залучають й експортують ВП, опираються на зворотний процес, який завжди призводить до динаміки зростання.

Можна побачити, що перші шістнадцять країн, які розвиваються і мають перехідну економіку, за об'ємом накопичення і залучання ВП в млрд. дол. мають найвищі показники, але вони свідчать, наскільки різна градація в залучанні прямих іноземних інвестицій. Модернізація китайської економіки була б неможливою без іноземних інвестицій, а головне, що китайська територія стає лідером із точки зору залучання цих інвестицій. Річний приток прямих іноземних інвестицій за останні роки перевищив 60 млрд. доларів. Це надзвичайно великі показники, які абсолютно недосяжні для країн Співдружності Незалежних Держав (далі – СНД), зокрема України. Китайська модель залучання ПП є надзвичайно структурованою. Вона орієнтована на те, що більшість інвесторів мають китайське походження, а це психологічно більш сприятливий клімат, який опрацьований згідно з китайськими нормами.

Виділяють чотири категорії залучання інвестицій: 1. Інвестиції, що заохочуються; 2. Ті, що дозволяються; 3. Ті, що обмежуються; 4. Ті, що забороняються. Таким чином, ті, що заохочуються, – це сільське виробництво, базове виробництво, нові високі технології, дослідницькі центри, проекти комплексного використання природних ресурсів, базові галузі промисловості. Ті, що забороняються, – це традиційні галузі сільського господарства, рибальства, рослинництва, тобто ті галузі промисловості, що пов'язані з розвитком, збутом і радіоактивними мінералами [3]. Також інвестиції обмежені в харчовому виробництві, фармацевтичному, специфічних виробництвах, які є суто національним пріоритетом вироблення лакових виробів, у виробництві паперу, комунальному господарстві, страхуванні, сервісних послугах, а також освіті, мистецтві і культурі. Таким чином, ми вважаємо, що така позиція достатньо розумна.

Соціокультурний простір залишається національним, а промисловість нещадно експлуатується. Проте головним є такий принцип: зона, у якій розміщується виробничий комплекс із залучанням прямих іноземних інвестицій, тобто спеціалізована економічна зона, існує на певних началах. В. Дурнев зауважує: «Для залучання активів застосовується схема Бі-Оу-Ті. Тобто зарубіжна компанія за контрактом із державою буде об'єкти, експлуатує їх і потім через 15–20 років продає китайському керівництву» [3, с. 57].

Така схема не виглядає кабальною, вона є залучанням інвесторів на певних умовах із максимальним сприянням розвитку технологій і виробництва. Це свідчить про те, що Китай знайшов надзвичайно важливі регулятиви, які дають можливість здійснити інвестиції та зону розвинутих нових і високих технологій, які пов'язані з мікроелектронікою і телекомунікаціями, біоінженерією та високими технологіями, що орієнтовані на нові матеріали. Можна сказати, що Китай здійснює певну роль буферу. Він створює ту відкриту зону на макrorівні, яка орієнтована на максимальну сприятливу політику залучання інвестицій, а також застосування прямих іноземних інвестицій, розширення експорту і застосування передових інноваційних технологій.

Тобто створення СП стає одним із пріоритетних напрямів цього розвитку. На них приходиться 60% усіх інвестицій, які залучаються до Китаю. Китай стає своєрідним конденсатом, який є не лише реципієнтом інвестицій, а й активно продукує інвестиції у високо

розвинуті країни, зокрема Америку, у вигляді капіталу від тих здобутків, які опрацьовані в виробництві від того ширпотребу, який продається у всьому світі. Отже, Китай стає своєрідним буфером, трансформером й одним зі складних системних реальних факторів глобалізації, що, з одного боку, вписуються в схему країн, що розвиваються, з іншого – стає запорукою стабільності США, а також впливає на політику країн, які ще не досягли такого рівня і не скоро його досягнуть.

Найпотужніша корпорація «Toyota» має в Китаї декілька підприємств, що збирають і створюють компоненти для цих автомобілів. Так, зазначені підприємства є в Пекіні та інших центрах, зокрема Шанхаї, Гонконгу, на Тайвані теж утворюються представництва цих компаній. У планах корпорації продавати 500 тис. автомобілів на суму 1 млрд. доларів. Це вже та цифра, яка здійснена, оскільки зазначена інформація орієнтована на 2010 рік, а зараз уже інші часи й суть полягає в тому, що Китай швидко адаптує не лише прями іноземні інвестиції, а й технології.

Виробництво аеробусів A-320 здійснюється в Китаї та європейських концернх «Airbus». Сама по собі ця широкомасштабна акція залучання технологій інвестицій і створення СП міжнародних корпорацій дає можливість Китаю нарощувати свій економічний розвиток. Чотири лайнери виходять щомісячно, а до 2016 року кількість зібраних A-320 досягне 300 одиниць. Можна побачити, що Китай адаптує в собі різний потенціал високої якості. Такий потенціал пов'язаний із телемульти-медіатехнологіями. Так, світова компанія «Intel» уже вклала в економіку Китайської Народної Республіки близько 1 млрд. доларів.

Головна сутність залучання інвестицій до Китаю полягає в тому, що він легко адаптує технології. Крім того, починаючи із ширпотребу та з достатньо нескладних виробництв, приходять до виробництв високого технічного оснащення, а отже, переходить на рівень, який є співмірним із розвинутими країнами.

Американські та європейські компанії, що залишають за собою розробку та інновації продуктів, пов'язаних з електронікою, переносять збір і виготовлення готових виробів на острів Тайвань. Це сприяє певній спеціалізації тайванських електронних компаній, які орієнтовані на збір материнських плат із певною комплектацією. Така специфікація має велике значення. Можна сказати, що з посткомуністичного простору такого технологічного рівня досягла лише Угорщина. В Угорщині теж створюються нові промислові лінії, орієнтовані на легкові автомобілі, складну побутову електроніку, мобільні телефони та інше. Проте масштаби Китаю є непорівнянними. «Intel» – це світовий гігант, який у Китаї розгортає свої корпорації, він паралельно здійснює їх в Індії, таких крупних технологічних центрах, як Бангалор.

Так, можна стверджувати, що Індія, Китай, Тайвань і Сінгапур стають такими центрами, які активно застосовують іноземні інвестиції. Проте мова йде про посткомуністичний простір і саме тут визначається Китай як своєрідний мегаексперимент у мегахвіті. Якщо ідеологічні моменти цього експерименту ми вже розібрали, то слід також розглянути компоненти економічні, пов'язані з гнучкою політикою створення мультикорпорацій, які є міжнародними й орієнтованими на певну темпоральність культурно-історичного існування. Інвестори чітко розуміють, що через двадцять років ці технології старіють, їх треба модернізувати або докорінно змінювати. Тому вони легко йдуть на ті умови, які пропонує їм Китай.

З іншого боку, шкідливість самих технологій виправдовується тим, що вона розміщується поза межами власної держави. Китай у цьому випадку стає країною третього світу, оскільки він вимушений потерпати від усіх цих обставин, іншого шляху не передбачається. Поки ВВП для Китаю досить низький, тому ця країна належить до країн, які розвиваються саме в плані доходу на душу населення. Хоча за іншими показниками вона вже іноді дорівнює країнам, які залучають свої технології на його території.

Специфіка країн, які вийшли із СРСР, пов'язана з декількома факторами: «1. Адаптація національних економік пострадянських країн до тих глобалізаційних процесів, які відбуваються у всесвіті, відбуваються паралельно з розвитком як ринкової системи, так і модернізації технологічного комплексу, а передусім зі створення державних, правових засад регулювання, функціонування цих комплексів; 2. Ті країни, що виникли в кінці ХХ ст., не мали самостійного досвіду розвитку» [3, с. 64].

Проте цей досвід був або надзвичайно драматичним, як це відбувалось в Україні, або мав суто імперський характер, як це було з Росією. І ця історія, ці проєкції минулого на сьогоднішній і на майбутнє створюють певну інерційну фазу імперського бачення подій інтеграційного євразійського простору в Росії, усі ті складні коливання, у яких знаходиться Україна, коли вона не може обрати шлях розвитку: або прозахідний, або просхідний. Усе це й дає підстави для того, щоб іноземні інвестиції майже надходили в Україну, тоді як Росія вже нарощує достатньо потужний потенціал залучання прямих іноземних інвестицій.

Це також стосується країн Прикаспійської зони, оскільки вони орієнтовані на сировинну ресурсну енергетичну базу. Так, Росія компенсує відставання від розвинутих країн у межах високих технологій саме сировинною базою. Це стосується і країн Каспійського регіону. Україна знаходиться в більш складному положенні: невизначеність правової бази, намагання націоналізувати компанії, які утворюються як СП, не приваблює іноземних інвесторів. Це надзвичайно складна ситуація, але шлях відкритого ринку теж не є панацеєю, оскільки сама відкритість ввозу товарів для України, зокрема, обертається тим, що вона не сприяє консолідації навколо того потенціалу, який існує в країні. Він або просто розбазарюється, або місцеві олігархи вивозять усі ті гроші, які отримали шляхом некоректного застосування своїх природних і політичних здібностей.

Таким чином, складається ситуація, що країни, які входять до СНД, пов'язані традицією, соціально-історичним досвідом, економічно, ринками збуту і тими внутрішніми мегаструктурами, які залишилися від Радянського Союзу. Якщо вони не знищені і не розграбовані, як це відбулось у Білорусії, то ця країна знаходиться в ситуації зі складним періодом модернізації. Якщо вони вже знаходяться в ситуації повного або майже повного самознищення, як це відбулось в Україні, де лише декілька сфер залишилося на минулому рівні, то тут усе потрібно починати з нуля. Однак, на жаль, виникає така ситуація, що сама ця нульова відмітка падає все нижче і нижче. І кожен раз сподівання на те, що відбудеться модернізація і прогрес, є марними, оскільки зростає той настрій, який у суспільстві можна назвати соціальною апатією. Недостатнє застосування прямих іноземних інвестицій призводить до самоізоляції країн.

Отже, ми бачимо, що «за» і «проти» інвестування – це один із тих контрпозиційних, контракційних вимірів, у якому фактично оцінюють глобалізацію економісти і

фінансові діячі. Здається, однак, що ситуація не може визначатися в рамках або духовної, або економічної, або культурно-історичної сфери. Вона має більш системний характер, і мультикультуралізм є одним із тих підґрунть, які спонукають до інтерактивних теоретичних концепцій, зокрема до антропології політики, яка має синтезувати різні підходи і визначити пріоритети не як щось середнє, а як ознаку системного характеру.

Дуже складно оцінюється роль США в ситуації всесвітнього безладу і всесвітньої мультикорпоративної системи, яка пов'язана з міжнародними концерціумами, мультинаціональними корпораціями, а також СП. Якщо президент Дж. Буш не наполягав на пріоритеті США як країни, яка є наддержавою й запорукою економічної всесвітньої гармонії, то навіть такий достатньо лояльний до США теоретик, як Ф. Укуяма, визначає, що США не знаходиться в центрі світу, останній є поліцентричним, оскільки самі США залежать від Китаю. Китай залежить не лише від США, а від дуже багатьох акторів глобалізації.

Теж саме можна сказати про Росію, Україну й інші країни. Цей поліцентризм потребує системного аналізу, визначення кожного актора в різних системах: ідеологічних, політичних, економічних, соціальних, культурних. А це вже той наданаліз, який має характер надсистемний або пов'язаний із системним синтезом (системогенезом), який, з одного боку, розуміється як нелінійність, безлад, як своєрідні біфуркації, вибухи, де знаходять універсальний механізм у вигляді ринку. А, з іншого боку, інтерпретується з фундаменталістських позицій, із позицій пріоритету держав-націй, пріоритету національних традицій, того консерватизму, який протистоїть експансіонізму у вигляді лібералізму.

Це потрібно визнати, оскільки іншого шляху не існує. Однак, коли відбувається злиття націоналізму і фундаменталізму, тут можливі різні гібриди, які світ уже бачив (Третій рейх й інші небезпечні угруповання). Отже, сама демаркація і синтези, які визначаються як глобалізаційні, антиглобалізаційні, інтегративні і локалістські, пов'язані з професійним, корпоративним інтересом, з тією локальною діяльністю, яка стає двигуном у розвитку технологій, їх експансії. Проте прямим механізмом втілення технологій стають прямі іноземні інвестиції як всередину країни, так і, навпаки, їх експансія назовні.

Висновки. Формується своєрідна нова агломерація, так званий транснаціональний капіталізм, який орієнтований на корпоративний інтерес, на локалізацію капіталу, на

його експансію. Так, вивіз і водночас інтеграція капіталу пов'язана з тим, що капітал має циркулювати, у вигляді інвестицій він надається країнам-донорам і, навпаки, залучає до себе інвестиції.

Таким чином, відбувається колообіг послуг, товарів, фінансових потоків, що й створює ту світову мережу, яка перетворюється на своєрідне «перпетум мобіле». Проте сутність полягає в тому, що глобалізація має одну ваду – консерватизм і ту негнучку структуру на рівні всесвітніх організацій, які тяжіють до конвергенції. США, ЄС, країни третього світу – це ті конфігурації, які залишаються концептуальними метафорами глобалізації, проте вони онтологізуються в політико-економічному просторі.

Корпоративний глобалізм стає одним із факторів модернізації посткомуністичного простору, особливо важливим є актуалізація інвестицій як впливового фактору економічної трансформації національних країн. Структурна модернізація економічного, соціального, культурного потенціалу не можлива без інвестицій, а вони здійснюються шляхом застосування активності транснаціональної корпорації та підвищеної ролі міграційної політики.

На жаль, склалась така ситуація, що з країн посткомуністичного простору відбувається тотальна міграція науково-культурного та мистецького потенціалу в країни Заходу, зокрема в США. Залучання інвестицій залишається актуальним лише на підставі використання нафто- і газових ресурсів.

Список використаної літератури

1. Быков О.Н. Глобальные факторы модернизации национальных экономик / О.Н.Быков // Постсоветское пространство в глобализирующемся мире. Проблемы модернизации / отв. ред. Л.З. Зевин. – СПб. : Алетей, 2008. – С. 11–30.
2. Быков А.Н. Постсоветское пространство. Стратегии интеграции и новые вызовы глобализации / А.Н. Быков // Постсоветское пространство в глобализирующемся мире. Проблемы модернизации / отв. ред. Л.З. Зевин. – СПб. : Алетей, 2009. – 192 с.
3. Дурнев В.А. Страны Южного Кавказа / В.А. Дурнев // Постсоветское пространство в глобализирующемся мире. Проблемы модернизации / отв. ред. Л.З. Зевин. – СПб. : Алетей, 2008. – С. 225–259.
4. Федотова В.Г. Глобальный капитализм: три великих трансформации / В.Г. Федотова, В.А. Колпаков, Н.Н. Федотова. – М. : Культурная революция, 2008. – 608 с.